

HOZZÁSZÓLÁSOK ERDEINK ÉRTÉKELÉSÉHEZ

Erdeink értékelésének szükségességét lapunk hasábjain régóta hangsúlyozták. (Dr. Majer Antal, dr. Márkus László, dr. Somkuti Elemér.) Legutóbb Az Erdő 1980 februári számában olvashattunk dr. Sali Emil, dr. Solymos Rezső és dr. Márkus László tollából erdeink minőségéről, állományaink értékeléséről. Írásom nagyrészt az ő gondolataikhoz kapcsolódik.

[Felsőbb vezetésünk eddig nem igényelte az értékelés rendszerének részletes kidolgozását és a gazdálkodásban való alkalmazását. Ennek ellenére sürgetőnkünk kell a bevezetését, mert az élet egyre inkább megköveteli. Szorgalmaznunk kell akkor is, ha általa nemcsak feltételezés, de keserű igazság lesz az, amit dr. Solymos Rezső is megfogalmazott írása elején. (A gyengébb minőségű véghasználatok elhagyása, az idősebb állományok túlgyérítése, az erdőfelújítások romlása stb.)]

Dr. Sali az erdők minőségét azok növedékével veszi arányosnak. Dr. Solymos a faállományok többféle tulajdonságát vonja be az értékelésbe. Az ő általa javasolt módszert alkalmaztuk az egri üzemtervezési iroda által 1979-ben üzemtervezett erdők értékelésére. Az alábbi gondolataim is nagyrészt e munka során alakultak ki.

Az erdőállományoknak nagyon sok tulajdonságát be lehet vonni az értékelésbe. Hogy a bőség zavarán úrrá lehessünk, vizsgáljuk meg, mi is a célja az értékelésnek. Úgy gondolom, a következő két szempont a legfontosabb:

1. A használatra kerülő állományok esetében elsősorban a kikerülő faanyag értékét kell ismernünk. Erről tájékoztat a fafaj, annak egészségi állapota, az ágtizsda törzshányada, végigfutó törzshossza, alakja (egyenes vagy görbe volta) és méretei (átmérőmegoszlása, az átmérők átlaga).

Az átlagos átmérőt szándékosan hagytam a végére, mert az érték nem mindig arányos vele. (Gondolok a túltartott, beteg, göcsörtös, vastag állományokra.)

Úgy gondolom, e természetes mutatók jól jellemzik az állományt, és az árrendszer bármilyen változása esetén is jól tájékoztatnak a lehetséges értékkihozatalról. Egyet kell értenem dr. Márkussal, aki szerint ebből a szempontból teljesen közömbös, hogy pl. az illető állomány a termőhely adottságait mennyire tudta kihasználni.

Ez az értékelés természetesen képet ad a nevelővágások értéknövelő hatásáról, valamint a vágásérettséghez közeledő állományok értéknövedékéről, amiről egyébként elég nagy bizonytalanságban vagyunk.

2. Minősíteni kell a gazdálkodó erdőművelési tevékenységét. E célból kell tudnunk, hogy főképp a fiatal állományaink megfelelnek-e a termőhelynek, milyen az egészségi állapotuk, ápoltságuk, törzsalakjuk, tehát hasznos volt-e az utóbbi időszakban (10 év) végzett állománynevelési tevékenység. Nyilvánvaló, hogy fiatalosok esetében a hektáronkénti fatömeg nem lehet az érték mércéje.

(Senki nem vitatja például, hogy a felszabadulás előttihez képest erdeink állapota javult. De hogy mennyit javult a lehetségeshez képest, mennyire használják ki fiatal állományaink a termőhely adta lehetőségeket, valamint, hogy ez a javulás mennyire áll arányban a ráfordításokkal, arra vonatkozóan megfelelő adatunk alig van.)

A fenti két cél annyira eltérő, hogy megítélésem szerint nincs olyan értékelőképlet, amely mind a kettőt kielégítően szolgálhatná. Olyan, rosszul sikerült ötvözet lenne az, amelyik tulajdonképpen egyik célra sem alkalmas.

Amikor azonban a kétféle felhasználás céljából kétféle értékelési módot javasolok, nem zárnám ki azt sem, hogy egyes (középkorú) állományokat mind a két szempont szerint minősítsük. Ezeknél az ilyen, kétféle értékelés adna teljes áttekintést például a nevelővágás értéknövelő hatásáról, valamint a gyéritési fatömeg értékéről, amik külön-külön is, még inkább együttesen is, érdekesek.

Természetesen ennek az elgondolásnak is ki kell állnia a gyakorlat próbáját. Azt hiszem, valamennyiünk nevében ígérhetem, hogy a tavaly megkezdett értékelőmunkát folytatva, törekszünk a legjobb eljárás kidolgozására.

Reményfy László

A faállományok minőségi mutatójának meghatározása a gyakorlati erdőrendező számára különösebb problémát nem jelentett. Az erdőrészetek bejárása és részletes erdőleírása során az állományok minőségi jellemzőit, valamint az üzemtervezés egyik alapvető tényezőjét amúgy is meg kell állapítani, tehát csupán e jellemzők egy pontrendszerhez való kapcsolása és ez alapján a minőségi mutatók szakszerű meghatározása jelent többletfeladatot. Magának a pontrendszernek az alkalmazása rövid gyakorlattal elsajátítható úgy, hogy a minőségi mutató megállapítása jóformán semmi külön terhet nem jelentett.

Mindezek ellenére, mivel a minőségi mutatónak egy állapotot kell tükröznie, a minőségi mutatót konkrét minőségi jellemzők (faállomány egészségi állapota, állékonyága, a fafaj eredete, a korona- és törzsmínősége stb.) alapján kell meghatározni, tehát a fafajok elbírálását a termőhelynek megfelelően, és azt, hogy milyen volt az erdőnevelés, külön elbírálni nem tartjuk szükségesnek. Ezek a tényezők természetesen nagyban befolyásolják, sőt meg is határozzák az állományok minőségét, éppen ezért mindenképpen jelentkeznek valamely megfogható minőségi jellemzőben.

A pontrendszer egyszerűsítését, így egyértelműbb gyakorlati alkalmazását is el lehetne érni.

Kollwenz Péter, Takács Sándor

Az 1979. évi üzemtervezési munkák már javában folytak, amidőn a pécsi erdőrendezési szolgálatnak lehetősége nyílt a munkába való bekapcsolódásra és egy erdőtest (bédai erdőszet kölkedi erdőteste) minőségi mutatóit erdőrészetenként állapította meg.

A pécsi erdőrendezési szolgálattól kapott adatokat kézi számológéppel dolgoztam fel. A feldolgozással kapcsolatos tapasztalatokat az alábbiakban foglalom össze.

1. Az adatok megszerzése nehézséget nem okozott, mert az üzemterv, illetve a felvételi lapok minden szükséges adatot tartalmaznak.
2. A 2131 ha-os kölkedi erdőtest adatainak a kiírásához és feldolgozásához összesen 42 munkaóra volt szükség. A 10 évre előírt használatok kiírása és feldolgozása 8 munkaórát, az 1980. évi felhasználatok kiírása, az erdőrészeteknek az új üzemtervvel való azonosítása 6 munkaórát, összesen 56 munkaórát vett igénybe. 1 ha feldolgozására 1,58 percre volt szükség.
3. A kapott értékszámok közötti szóródás igen nagy. Minthogy a fatömegre a legérzékenyebb, a legnagyobb értékszámokkal a vágásraérett állományok rendelkeznek (ami természetesen is), és ezek közül is a zárt tölgyeseknek van

a legnagyobb értékszáma: 46 341 (egy hektárra vonatkoztatva); a legkisebb az értékszáma: 1 az egyéves tölgy erdősítésnek. E szerint tehát az erdősítésnek az értéke csekély!

Ha az értékszámok nagyságát egy évre esően állapítjuk meg:

$$E' = \frac{V \cdot D \cdot I \cdot M}{K}$$

úgy az értékszámok közötti különbség 459, ill. 1-re csökken, ami már jobban megközelíti a valóságot, de még nem teljesen. 1 ha befejezett erdősítés értéke kerek 25 000 Ft-nak, 1 ha vágásra érett állományé mintegy 1 000 000 Ft-nak vehető. Tehát a vágásra érett állomány értéke az erdősítés értékének a 40-szerese.

Talán elfogadható megoldás volna az, ha az erdősítések kapott értékszámait (lassan növeknél 6 évig, gyorsan növeknél 3 évig) 10-zel szorozzuk.

4. Az előhasználatok elvégzése után az erdőrészlet értékszáma kisebb lesz, ezért mindenképpen szükségesnek látszik az elvégzett gyéritésnek a minőségi mutatóban való tekintetbe vétele. Ebből viszont az következik, ha 10 éven belül akarjuk a gazdálkodást értékelni, a fakészlet megállapítása mellett még a nevelővágások minősítését is el kell végezni, ami időt igénylő munka. Minthogy a nevelővágásokat az erdőfelügyelők minősítik, így ezek az adatok átvehetők.

5. Az állományértékszámok legnagyobb jelentősége, hogy egyrészt a gazdálkodóegység (erdészet, erdőgazdaság) gazdálkodásának évenkénti értékelése mellett az üzemtervek hozadékszabályozásának helyességét vagy hibáját ki tudjuk mutatni. Ha ugyanis az éves fahasználati tervek, valamint az üzemtervi 10 éves fahasználati előírások 1 ha-jára eső átlagértékszámok a gazdálkodóegység erdejének 1 ha-jára számított átlagértékszámától nem térnek el lényegesen, úgy a tervezések helyesek.

A felvett modellterületünkénél (erdőtest) az 1 ha-ra eső átlagértékszám: 6483, az üzemterv érvényességi idejére előírt fahasználatok (véghasználat, gyérités, tisztítás) 1 ha-jára eső értékszám: 6307. A két szám összehasonlítása azt mutatja, hogy a 10 éves üzemtervi előírás állományjavító.

A modellterületünkre vonatkozó, 1980. évi favágási tervben a használatra tervezett erdőrészek átlagértékszáma több mint 1000 ponttal tér el az erdőtest átlagértékszámaától, ami bizonyítja azt, hogy ez kizárólag gazdálkodóegységre vizsgálható.

6. Minthogy az összehasonlítás (értékelés) alapja az értékszám, ezért

a) az egyes erdőrészek értékszámaikat az üzemterv érvényességi ideje alatt változatlanoknak kell tekinteni (annak ellenére, hogy ezek évenként ténylegesen megváltoznak);

b) az értékszámok kizárólag a tervezések helyességére adnak számszerű bizonyítékot, a végrehajtás szakszerűségét az új üzemterv adatainak alapján számított átlagértékszámokból utólag tudjuk megállapítani. (A 10 éven belüli vizsgálatokra lásd a 4. pontot.)

Összefoglalva megállapítható, hogy az állományértékszám a gazdálkodás és az üzemtervi hozadékszabályozás szakszerűségének számszerű igazolására bír jelentőséggel. A végrehajtás tervidőszakon belüli vizsgálata sem túlzottan munkaigényes. Az egyes gazdálkodók munkájának értékelése (kiváló vállalat) pénzügyi és szakszerűségi vizsgálattal (faállomány-értékszám) számszerűen bizonyítható.

Dr. Kollwenz Ödön